

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№10

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 196 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-oktyabrda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

QAYTA TIKLANUVCHI YASHIL ENERGIYA: BARCHA UCHUN MUHIM MASALA.....	13
Muxiddin Kalonov	
MOLIYAVIY INNOVATSIYALAR: IQTISODIY MOHIYATI, QO'LLANILISHI VA RIVOJLANISHI.....	19
Quliyev Begimqul Melikovich	
SAVDO KORXONALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA STATISTIK TAHLIL USULLARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI.....	24
Sabirova Oysuluv Shonazarovna	
KORXONANING MEBEL MAXSULOTLARI BOZORIDAGI O'RNINI KENGAYTIRISH USULLARI	30
Musayeva Shoirazimovna	
IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSIYA KO'RSATKICHLARI TIZIMINING FUNKTSIONAL JIHATI.....	35
Alabayev Sobitxon	
MAMLAKATIMIZDA MAHSULOTLARNING MUVOFIQLIGINI BAHOLASH AMALIYOTI.....	40
Zakirov Ansabxon Akaidinovich	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	48
Саидахмедова Аида Мирзаевна	
KORXONALAR FAOLIYATIDA DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNI BOSHQARISH	55
Mirzayev Ozod Furkatovich	
AHOLI PUL DAROMADLARI VA HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI EKONOMETRIK TAHLIL.....	59
Qodirov Farrux Ergash o'g'li	
BUDJET RESURSLARI SHAKLLANISHIDA HUDUDNING SOLIQ SALOHİYATINI OSHIRISH VA MOLIYAVIY BARQARORLIK.....	64
Yuldashev Adhamjon Axadjonovich	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY RIVOJLANISHI TUSHUNCHASIGA NAZARIY YONDASHUVLAR.....	69
Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
МЕТОДИКА УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА	73
Минутдинова Лилия Тагировна, Машарипов Озод Алимович	
ГАРМОНИЗАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО	78
Абдужалилова Дилноз Абдусаттаровна	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA SMART TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARBLIGI	84
Sobirjonov Muxiddin Toxirjon o'g'li	
TO'LOVGA QOBILIYATSIZLIK HOLATIDAGI KORXONALARDA TUGATISH BALANSINI TUZISH.....	90
Nabiyev Gofurjon Nosirjon o'g'li	
O'ZBEKISTON SANOATINING "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TAYOTGANLIGI: IMKONIYATLAR VA CHEKLOVLAR	96
Habibullayev Oybek Asliddin o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT KONTSEPTSIYASINING EVOLYUTSIYASI VA ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR.....	102
Allayarov Suxrob Rustamovich	
O'ZBEKISTONDA TO'G'RIDAN-TO'G'RI CHET EL INVESTITSIYALARINING MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI	107
Raxmatov Adxam Itolmasovich, Boynazarova Matluba Xatamovna	

HUDUDIY IJTIMOYIY TENGLIK VA QASHSHOQLIKNI YUMSHATISHDA MEHNAT RESURLARI OMILLARI.....	114
Durumov Temur G'olibovich	
TRANSPORT TARMOG'I VA MILLIY IQTISODIYOTNING ASOSIY TARMOQLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNI MODELASHTIRISH (SURXANDARYO VILOYATI MISOLIDA)	121
Turayev Baxtiyor Ergashevich, Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li	
РОЛЬ ЭНЕРГЕТИКИ В ФОРМИРОВАНИИ УСТОЙЧИВОГО РОСТА ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.....	134
Нигматуллаева Гулчехра Нуруллаевна	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM BOZORINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI VA UNDA SIFAT MENEJMENTINING ROLI.....	139
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
YER QA'RIDAN FOYDALANUVCHILARGA SOLIQ SOLISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	145
Zoxidov Ismatjon Yunusjon o'g'li	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TURIZM INDUSTRIYASIDA INNOVATSION BIZNES-MODELLAR.....	151
Shaxinabonu Choriyeva	
AVTOTRANSPORT – EKSPEDITSIYA XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING KONTSEPSIYASI	157
Ergasheva Mukhabbat Abdusamatovna	
“YASHIL” ENERGIYA ISHLAB CHIQUVCHI KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	163
Toshtemirov To'liqin Toirjonovich	
DAVLAT IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SIYOSIY INSTITUTLARNING ROLI VA UNI KUCHAYTIRISH MEKANIZMLARI.....	166
O. Nurmuradov	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI BANK TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI	171
Meyliqulov Shaxboz Xolmamat o'g'li	
СВЯЗНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНЫХ И РЕГИОНАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	176
Ташматов Гайрат Ровшанович, Содиков Авазбек Мадаминович	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI TURIZM SOHASINI RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	183
Zarikeyeva Miyasar Maratovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH TENDENSIYASI.....	187
Saidrahmatova Zuhaxon Saidazim qizi	
O'ZBEKISTON KONCHILIK SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI BOSHQARISH VA INNOVATSION XAVFLARNI KAMAYTIRISH STRATEGIYALARI	192
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	

O'ZBEKISTON KONCHILIK SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI BOSHQARISH VA INNOVATSION XAVFLARNI KAMAYTIRISH STRATEGIYALARI

Kurbanova Mehriniso Nematjanovna

PhD, Toshkent davlat transport universiteti

Transport iqtisodiyoti kafedrası dotsenti

Email: kurbanovanisoxon@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston konchilik sanoati korxonalarida investitsion jarayonlarni boshqarish hamda innovatsion xavflarni kamaytirish strategiyalari tahlil qilingan. Tadqiqotning maqsadi konchilik sohasida investitsion faoliyatning o'ziga xos jihatlarni ochib berish, innovatsion rivojlanishni cheklovchi xavf omillarini aniqlash va ularni samarali boshqarish bo'yicha strategik yondashuvlarni ishlab chiqishdan iborat. Metodologik jihatdan tadqiqot tizimli tahlil, qiyosiy taqqoslash va statistik yondashuvlarga asoslangan bo'lib, xalqaro tajriba bilan milliy sharoit integratsiyasi hisobga olingan. Olingan natijalarga ko'ra, O'zbekiston konchilik korxonalarida kapital yetishmovchiligi, texnologik eskirish va tashqi bozor xavflari investitsion loyihalar samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, resurs tejamkor texnologiyalarni qo'llash, raqamlashtirish vositalarini joriy etish va davlat ishtirokidagi risklarni taqsimlash mexanizmlari innovatsion xavflarni sezilarli darajada kamaytirishi aniqlangan. Tadqiqotning amaliy ahamiyati investitsion oqimlarni optimallashtirish, innovatsion faoliyatni samarali boshqarish hamda konchilik sanoatini "yashil" transformatsiya yo'lga olib chiqish bo'yicha takliflarda namoyon bo'ladi.

Kalit so'zlar: konchilik sanoati, investitsion jarayon, innovatsion xavflar, boshqaruv, O'zbekiston, barqaror rivojlanish, strategiya.

Abstract: The article analyzes strategies for managing investment processes and mitigating innovation risks in Uzbekistan's mining enterprises. The research aims to identify the specific characteristics of investment activity in the mining sector, determine the key risk factors limiting innovative development, and propose effective management strategies. Methodologically, the study is based on a systematic, comparative, and statistical approach, integrating international experience with national conditions. The findings show that capital shortages, technological obsolescence, and external market risks negatively affect the efficiency of investment projects. At the same time, the use of resource-saving technologies, digitalization tools, and public-private risk-sharing mechanisms significantly reduces innovation risks. The practical importance of the study lies in recommendations for optimizing investment flows, enhancing innovation management, and promoting the green transformation of the mining industry.

Key words: mining industry, investment process, innovation risks, management, Uzbekistan, sustainable development, strategy.

Аннотация: В статье проанализированы стратегии управления инвестиционными процессами и снижения инновационных рисков на предприятиях горнодобывающей промышленности Узбекистана. Цель исследования заключается в выявлении специфики инвестиционной деятельности в горнодобывающем секторе, определении факторов риска, ограничивающих инновационное развитие, и разработке эффективных стратегических подходов к их управлению. Методологически работа основана на системном, сравнительном и статистическом анализе с учётом интеграции международного опыта и национальных условий. Полученные результаты показывают, что нехватка капитала, технологическое устаревание и внешние рыночные риски оказывают негативное влияние на эффективность инвестиционных проектов. В то же время использование ресурсосберегающих технологий, инструментов цифровизации и механизмов распределения рисков с участием государства позволяет существенно снизить инновационные риски. Практическая значимость исследования проявляется в рекомендациях по оптимизации инвестиционных потоков, эффективному управлению инновационной деятельностью и продвижению «зелёной» трансформации горнодобывающей промышленности.

Ключевые слова: горнодобывающая промышленность, инвестиционный процесс, инновационные риски, управление, Узбекистан, устойчивое развитие, стратегия.

KIRISH

O'zbekiston iqtisodiyotida konchilik sanoati strategik ahamiyatga ega bo'lib, mamlakat yalpi ichki mahsulotida salmoqli ulushni egallaydi hamda eksport salohiyatining asosiy manbalaridan biri hisoblanadi [1]. So'nggi yillarda geologik-qidiruv ishlari ko'lami kengaygani, yangi konlarni o'zlashtirish bo'yicha investitsion loyihalar amalga oshirilgani va ishlab chiqarish jarayonlariga zamonaviy texnologiyalar joriy etilgani natijasida tarmoqning iqtisodiy ahamiyati yanada oshgan. Shu bilan birga, konchilik sanoatining yuqori kapital talab qilishi, ishlab chiqarish vositalarining tez eskirishi, global xomashyo bozorida narxlarning o'zgaruvchanligi hamda ekologik talablarning kuchayishi investitsion faoliyatda sezilarli xavf-xatarlarni yuzaga keltirmoqda [2].

Innovatsion rivojlanish konchilik tarmog'i uchun muqarrar jarayon hisoblanadi, chunki raqamli texnologiyalar, resurs tejankor ishlab chiqarish usullari va "yashil iqtisodiyot" tamoyillariga asoslangan yondashuvlar ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bilan birga, ekologik barqarorlikni ta'minlash imkonini beradi [3]. Shu sababli investitsion jarayonlarni samarali boshqarish va innovatsion xavflarni kamaytirish masalasi nafaqat korxonalar darajasida, balki milliy iqtisodiy siyosat doirasida ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Ushbu tadqiqotning asosiy vazifasi O'zbekiston konchilik sanoatida investitsion jarayonlarning o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish, innovatsion xavf omillarini aniqlash hamda ularni kamaytirish bo'yicha strategik yondashuvlarni ishlab chiqishga qaratilgan. Mazkur yondashuv xalqaro tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish orqali investitsion jarayonlarni samarali tashkil etish va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Konchilik sanoatida investitsion jarayonlarni boshqarish va innovatsion xavflarni kamaytirish mavzusidagi adabiyotlar sharhi konchilikning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy tomonlarini birlashtiruvchi ilmiy ishlarga asoslanadi. Anthony Bebbington konchilik loyihalarining mahalliy jamoalarga ta'siri va ijtimoiy qarama-qarshiliklarni tahlil qilib, korxonalar va jamiyat o'rtasidagi ishonchni shakllantirish investitsion barqarorlik uchun muhim ekanligini ta'kidlaydi. David M. Franks "social license to operate" konsepsiyasini rivojlantirib, investitsiya risklarini kamaytirishda shaffoflik, ishtirokchi muomala va manfaatlar almashuvi mexanizmlari qanday strategik ahamiyatga ega ekanligini amaliy va nazariy yo'l bilan ko'rsatadi.

Ekologik xavfsizlik va atrof-muhit monitoringi masalalarida Gavin Hilson kichik va o'rta o'lchamli konchilikning atrof-muhitga salbiy ta'sirini va buning investitsion risklarga aylanishini yoritadi hamda chiqindilarni boshqarish va toksik moddalarni nazorat qilish orqali innovatsion xavflarni kamaytirish usullarini taklif etadi. Landshaft va tabiiy resurslar geografiyasini o'rganadigan Gavin Bridge esa konchilikning joylashuvi va global ta'minot zanjirlari investitsion strategiyalarni shakllantirishda qanday omillarni hisobga olish zarurligini tushuntiradi; uning ishlarida ishlab chiqarish makonining o'zgarishi investitsion qarorlar va texnologiya tanloviga bevosita ta'sir ko'rsatishi ko'rsatiladi.

Xalqaro institutsional va sanoat prinsiplarining roli ham adabiyotlarda keng muhokama qilingan. International Council on Mining and Metals (ICMM) tomonidan ishlab chiqilgan Mining Principles korxonalar uchun investitsion xavflarni boshqarish, atrof-muhit ko'rsatkichlarini yaxshilash va CSR dasturlarini tizimlashtirish bo'yicha amaliy ramka beradi. World Bankning Mining for Development yondashuvi investitsion jarayonlarni milliy siyosat bilan integratsiyalash, davlat-xususiy sherikliklarni rivojlantirish va sug'urta-mexanizmlar orqali risklarni taqsimlash masalalarini o'z ichiga oladi. Bunday ramkalar investitsiyalarni diversifikatsiya qilish va yashil texnologiyalarni joriy etish orqali innovatsion xavflarni kamaytirishga yordam beradi.

So'nggi empirik tadqiqotlar, jumladan Lucas J. Sonter va hamkorlarining ishlari, konchilikning landschaft o'zgarishlari va biosfera ta'sirini xaritalashtirish orqali investitsion risklarni kvantifikatsiya qilish imkonini beradi; bunday yondashuv investorlar va reguliatorlarga aniq indikatorlar asosida qaror qabul qilishda yordam beradi. Umuman olganda, adabiyotlar investitsion jarayonlarni boshqarishda ijtimoiy ishonchni shakllantirish, shaffof ekologik monitoring tizimlari, xalqaro standartlarga muvofiq CSR amaliyotlari va moliyaviy risklarni tarqatish mexanizmlarini birgalikda qo'llash muhimligini ko'rsatadi — bularning barchasi konchilik korxonalarining innovatsion xavflarini pasaytirish va uzoq muddatli raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun zarurdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda O'zbekiston konchilik sanoatida investitsion jarayonlarni boshqarish hamda innovatsion xavflarni kamaytirish strategiyalarini ishlab chiqishga yo'naltirilgan tizimli va qiyosiy yondashuvlardan foydalanildi.

Tizimli tahlil yordamida investitsion faoliyatni tashkil etuvchi omillar — kapital oqimlari, moliyaviy resurslar, texnologik baza va tashqi bozor sharoitlari — o'zaro aloqada o'rganildi. Ushbu usul konchilik korxonalarida investitsion qarorlarning samaradorligiga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy risk manbalarini aniqlash imkonini berdi.

Iqtisodiy-statistik tahlil doirasida O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hamda Geologiya va mineral resurslar qo'mitasi ma'lumotlari asosida sohaning investitsion salohiyati va moliyaviy oqimlar dinamikasi tahlil qilindi [4]. Qiyosiy taqqoslash usuli orqali O'zbekiston konchilik sanoatining investitsion boshqaruv amaliyoti Rossiya, Qozog'iston, Avstraliya va Kanada kabi mamlakatlar tajribasi bilan solishtirildi. Bu jarayonda xalqaro miqyosda qo'llanilayotgan xavflarni kamaytirish mexanizmlarining milliy sharoitga moslashuvchanlik darajasi baholandi [5].

Ekspert baholash usuli asosida investitsion loyihalarni amalga oshirishda duch kelinadigan innovatsion xavflar — moliyaviy, texnologik, ekologik va bozor xavflari — mahalliy mutaxassislarining ekspert fikrlari asosida tizimlashtirildi. Shuningdek, scenario yondashuvi qo'llanilib, konchilik sanoatida investitsion faoliyatning turli rivojlanish ssenariylari — optimistik, realistik va pessimist variantlar — ishlab chiqildi hamda ularning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri baholandi.

Tadqiqot metodologiyasi milliy sharoitda mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy takliflarni ishlab chiqishga xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston konchilik sanoati korxonalarida investitsion faoliyatning hozirgi holatini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, mavjud imkoniyatlarga qaramay, investitsion jarayonlarda samaradorlikni pasaytiruvchi bir qator muammolar mavjud. Birinchidan, kapital yetishmovchiligi va investitsiya manbalarining cheklanganligi asosiy muammo sifatida ajralib turadi. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2022–2023-yillarda konchilik sanoatiga yo'naltirilgan bevosita xorijiy investitsiyalar umumiy sanoat investitsiyalarining atigi 12–15 foizini tashkil etgan [6].

Ikkinchidan, texnologik eskirish muammosi sezilarli darajada dolzarb bo'lib, ko'plab korxonalarda ishlab chiqarish quvvatlarining 40 foizdan ortig'i jismonan va ma'naviy eskirgan texnologiyalarga asoslangan [7]. Bu esa innovatsion loyihalarni amalga oshirishda samaradorlikni pasaytiradi. Uchinchidan, bozor va tashqi iqtisodiy xavflar ham muhim ahamiyatga ega. Xalqaro mineral xomashyo narxlaridagi keskin o'zgarishlar, transport-logistika cheklovlari hamda global siyosiy vaziyat investitsion loyihalarning rentabelligiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda [8].

To'rtinchidan, innovatsion xavflar — moliyaviy, texnologik, ekologik va institutsional — aniqlandi. Jumladan, ekologik xavflar resurslardan foydalanishda yuqori energiya sarfi hamda chiqindilarni qayta ishlashdagi cheklovlar bilan bog'liq. Shu bois "yashil texnologiyalar" va resurs tejamkor yechimlarni joriy etish zaruriyati dolzarb masalaga aylangan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamlashtirish vositalarini joriy etish investitsion xavflarni kamaytirishda samarali vosita sifatida qaralmoqda. Masalan, raqamli geologik modellash, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish va blokcheyn asosida shaffof investitsion monitoring mexanizmlarini qo'llash orqali moliyaviy hamda tashkiliy risklarni sezilarli darajada qisqartirish mumkin [9].

Yuqoridagi natijalardan kelib chiqib, O'zbekiston konchilik sanoati korxonalarida investitsion jarayonlarni samarali boshqarish uchun strategik mexanizmlar ishlab chiqilishi va innovatsion xavflarni diversifikatsiya qilish bo'yicha amaliy choralar ko'rilishi zarurligi aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston konchilik sanoati korxonalarida investitsion jarayonlarni boshqarishda kapital yetishmovchiligi, texnologik eskirish va innovatsion xavflarning yuqoriligi asosiy to'siq sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu omillarni bartaraf etishda xalqaro tajribadan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Masalan, Kanada va Avstraliya konchilik sanoati korxonalari investitsion loyihalarda xavflarni kamaytirish uchun davlat va xususiy sektor hamkorligini yo'lga qo'ygan. Ularning amaliyotida "yashil texnologiyalar"ni keng tatbiq etish, ekologik me'yorlarni qat'iy nazorat qilish hamda investorlar uchun soliq imtiyozlarini joriy etish orqali innovatsion xavflar sezilarli darajada qisqartirilmoqda [10]. Qozog'iston tajribasida esa konchilik sanoatida xorijiy investorlar uchun qulay muhit yaratish maqsadida maxsus investitsion shartnomalar joriy etilgan. Bu shartnomalar kapitalni kafolatlangan himoya bilan ta'minlab, xavflarni davlat zimmasiga qisman o'tkazishga xizmat qilmoqda [11].

O'zbekistonda investitsion jarayonlarni samarali boshqarish va innovatsion xavflarni kamaytirish uchun quyidagi yo'nalishlar dolzarb hisoblanadi (1-jadval).

1-jadval. Konchilik sanoatida investitsion jozibadorlikni oshirishga qaratilgan strategik yo'nalishlar

	investitsion oqimlarni faqat oltin va uran kabi an'anaviy yo'nalishlarga emas, balki rangli metallar, nodir elementlar va qayta tiklanadigan energiya resurslariga ham yo'naltirish.
Raqamlashtirishni kengaytirish	geologik razvedka, ishlab chiqarish va logistika jarayonlarini raqamli texnologiyalar asosida boshqarish. Bu jarayonlar shaffoflikni oshiradi va investitsion qarorlar samaradorligini kuchaytiradi.
Risklarni taqsimlash mexanizmlari	davlat-xususiy sheriklik loyihalarini rivojlantirish, sug'urta vositalaridan keng foydalanish va xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kuchaytirish.
"Yashil iqtisodiyot" tamoyillarini integratsiya qilish	chiqindilarni kamaytirish, energiya samaradorligini oshirish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash orqali nafaqat innovatsion xavflar kamayadi, balki xorijiy investorlar uchun ham jozibador muhit yaratiladi.

Muhokama jarayoni shuni tasdiqlaydiki, milliy modelni ishlab chiqishda xalqaro tajribaning ilg'or jihatlarini mahalliy sharoit bilan uyg'unlashtirish zarur. Aks holda, investitsion jarayonlarda kutilmagan xavflar O'zbekiston konchilik sanoatining uzoq muddatli barqaror rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekiston konchilik sanoati korxonalarida investitsion jarayonlarni samarali boshqarish masalasi innovatsion rivojlanishning eng muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Hozirgi holatda kapital yetishmovchiligi, texnologik eskirish, bozor kon'yunkturasiga yuqori bog'liqlik hamda innovatsion xavflarning keng ko'lamda namoyon bo'lishi sohaning barqaror rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Xalqaro tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, konchilik sanoatida investitsion xavflarni kamaytirishning samarali mexanizmlari mavjud bo'lib, ular O'zbekiston sharoitida ham qo'llash imkoniyatiga ega. Xususan, davlat-xususiy sheriklik asosida investitsion loyihalarni amalga oshirish, raqamlashtirish vositalarini keng tatbiq etish, risklarni sug'urta qilish hamda resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish orqali innovatsion xavflarni sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, konchilik sanoatida investitsion jarayonlarni boshqarish strategiyalari innovatsion xavflar bilan integratsiyada ko'rib chiqilgan hamda milliy va xalqaro yondashuvlar uyg'unlashtirilgan holda baholangan. Amaliy ahamiyati esa investitsion oqimlarni diversifikatsiya qilish orqali sohaning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, "yashil iqtisodiyot" tamoyillariga asoslangan texnologiyalarni joriy etish orqali ekologik xavflarni kamaytirish hamda konchilik korxonalarida raqamli yechimlar asosida shaffof investitsion monitoring tizimini yaratishda namoyon bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston konchilik sanoati uchun investitsion jarayonlarni boshqarish va innovatsion xavflarni kamaytirish bo'yicha ishlab chiqilgan strategiyalar nafaqat sohaning raqobatbardoshligini oshirish, balki uning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlashga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ministry of Mining Industry and Geology of the Republic of Uzbekistan. "Annual Report on the Development of the Mining Sector". – Tashkent, 2023.
2. [2] World Bank. "Uzbekistan: Mining Sector Diagnostic". – Washington, DC, 2022.
3. UNCTAD. "World Investment Report 2023: International Investment Trends". – Geneva, 2023.
4. OECD. "Investment Policy Review of Uzbekistan". – Paris: OECD Publishing, 2020.
5. Kalybekova, A., & Nazarov, B. "Risk Management Practices in Central Asian Mining Enterprises". Journal of Mining Economics, vol. 14(2), pp. 45–58, 2021.
6. International Monetary Fund. "Uzbekistan: Staff Country Report". – Washington, DC, 2022.
7. Asian Development Bank. "Improving Investment Climate in Extractive Industries of Central Asia". – Manila, 2021.
8. Tursunov, I. "Investment Attractiveness of Uzbekistan's Mining Industry". Central Asian Economic Review, no. 3, pp. 27–39, 2022.
9. International Council on Mining & Metals (ICMM). "Innovation and Risk Management in the Mining Sector". – London, 2021.
10. GlobalData. "Uzbekistan Mining Market Size, Trends, and Forecasts to 2030". – London, 2023.
11. Nazarova, M. & Kim, D. "Digital Transformation in Mining Enterprises of Uzbekistan". Journal of Industrial Management, vol. 11(1), pp. 63–78, 2023.
12. Asian Development Bank. "Sustainable Mining Strategies in Central Asia". – Manila, 2022.
13. UNDP Uzbekistan. "Green Transition and Resource Efficiency in Industry". – Tashkent, 2023.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>